

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилюк С. В. _____

Протокол № __ від _____ 2017 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

ПРАКТИКУМ З ЛОГОПЕДІЇ

підготовки бакалаврів

спеціальності 6.010101 Дошкільна освіта

Програма навчальної дисципліни «ПРАКТИКУМ З ЛОГОПЕДІЇ» підготовки бакалаврів спеціальності 6.010101 Дошкільна освіта.

Розробник: старший викладач Брушневська І.М.

Рецензент: Кузава І.Б., доктор педагогічних наук, професор

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри педагогіки

Протокол № 2 від 14 вересня 2017 р.

Завідувач кафедри:

доктор педагогічних наук, професор _____ (Смолюк І.О.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Протокол №2 від 03 жовтня 2017 р.

Голова науково-методичної комісії

факультету педагогічної освіти та соціальної роботи _____ (Антонюк В.З.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАКТИКУМ З ЛОГОПЕДІЇ»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
<u>Денна</u> форма навчання	6.010101 Дошкільна освіта бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання <u>3</u>
		Семестр <u>6-ий</u>
ІНДЗ: є		Лекції <u>10</u> год.
		Практичні заняття – <u>42</u> год.
		Самостійна робота – <u>60</u> год.
		Консультації - <u>8</u> год.
	Форма контролю: залік	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

У системі підготовки педагогічних кадрів у галузі дошкільної педагогіки «Практикум з логопедії» займає одне з особливих місць. Цей курс є важливою ланкою у формуванні цілісного уявлення майбутнього дошкільного педагога про свою професійну діяльність. Логопедія має значні досягнення з розвитку, навчання та виховання дітей з мовленнєвими розладами. Курс «Практикум з логопедії» забезпечує високий рівень професійної підготовки дошкільного педагога, працівника спеціальних дошкільних закладів, здатного творчо вирішувати завдання навчання, виховання, корекції та компенсації мовленнєвих вад у дітей з метою їх інтеграції в сучасну систему соціальних відносин.

Мета вивчення курсу «Практикум з логопедії» полягає у засвоєнні методології та методів спеціального підходу до педагогічних фактів і явищ, оволодіння фактичним матеріалом, донесення відомостей про своєрідність розвитку мовлення у дітей, про специфіку їх навчання та виховання, формування вміння характеризувати основні напрямки корекційної роботи з означеною категорією дітей.

Предметом курсу є вивчення розвитку, навчання та виховання дітей, що мають мовленнєві вади, подолання та корекція цих вад і пристосування означеної категорії дітей до спілкування в навколишньому середовищі.

Об'єктом курсу є основи логопедичних знань.

Методологія курсу ґрунтується на принципах системності; науковості, діяльно-творчого підходу до професійної підготовки педагогічних кадрів у галузі дошкільної освіти. Важливе значення має взаємозв'язок теоретичних знань та практичних умінь і навичок, які отримують студенти на практичних та лабораторних заняттях, у процесі самостійної роботи.

Наукову основу дисципліни складають теоретичні розробки видатних корекційних педагогів та корекційних психологів, а також провідних сучасних вчених у галузі логопедії. Зміст курсу «Практикум з логопедії» висвітлює основні сторони вад мовлення у дітей, показує шляхи корекції та компенсації мовленнєвих недоліків з урахуванням новітніх методів та технологій. Особливо важливим є дослідження питань навчання,

виховання та реабілітації дітей з вадами мовлення, вплив на практику виховання таких дітей та досягнення у практичному подоланні мовленнєвої патології.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

знатимуть: закономірності психофізичного розвитку дитини; фактичні поняття «дитина з вадами мовлення»; давати характеристику різних видів порушень мовленнєвого розвитку; складність структури дефекту та особливості процесу аномального розвитку мови; корекційні та компенсаторні можливості дітей з психофізичними та мовними порушеннями в розвитку;

вмітимуть: диференціювати різні види мовленнєвої патології; визначати корекційні та компенсаторні можливості аномального розвитку мови; давати характеристику різних вад мовлення, з'ясувавши їх причини та природу.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни складається з **двох змістових модулів:**

1. Вади звуковимови у дітей (дислалія, дизартрія, ринолалія).
2. Вади лексико-граматичного боку мовлення у дітей. Система корекційно-педагогічної роботи з подолання мовленнєвих вад.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практичні заняття	Сам. робота	Конс.
Змістовий модуль 1. Вади звуковимови у дітей					
Тема 1. Дислалія, прийоми її виявлення та корекції		2	2	4	
Тема 2. Вади вимови свистячих звуків: <i>С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ'</i>			4	4	
Тема 3. Вади вимови шиплячих звуків: <i>Ш, Ж, ДЖ, Ч, Щ</i>			4	4	
Тема 4. Вади вимови сонорних звуків: <i>Л, Л', Р, Р'</i>			4	4	
Тема 5. Вади вимови твердих та м'яких приголосних звуків			2	4	
Тема 6. Вади вимови дзвінких та глухих приголосних звуків			2	4	
Тема 7. Фонетико-фонематичні розлади (ФФНМ). Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми із ФФНМ.		2	2	4	
Тема 8. Ринолалія. Вплив вроджених розщелин губи та піднебіння на розвиток дитини			2	2	2
Тема 9. Обстеження дітей з ринолалією та система корекційно-педагогічної роботи з ними			2	2	2
Тема 10. Дизартрія. Принципи виявлення та прийоми обстеження дітей з дизартрією			2	4	
Тема 11. Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми при дизартрії		2	2	4	

Разом за модулем 1	78	6	28	40	4
Змістовий модуль 2. Вади лексико-граматичного боку мовлення у дітей					
Тема 12. Порушення темпу та ритму мовлення.			2	4	
Тема 13. Структура та прояви заїкання. Логопедичне обстеження			2	2	2
Тема 14. Лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкання. Корекційно-педагогічна робота з дітьми, що заїкаються			2	2	2
Тема 15. Загальний недорозвиток мовлення. Алалія, афазія у дітей		2	4	4	
Тема 16. Корекція та формування лексико-граматичного боку мовлення у дітей			2	4	
Тема 17. Розвиток зв'язного мовлення та виховання у дітей мовленнєвої активності		2	2	4	
Разом за модулем 2	42	4	14	20	4
Всього годин:	120	10	42	60	8

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

На основі аналізу науково-методичної літератури, педагогічної преси підготувати повідомлення та конспекти занять, практичні завдання за нижче вказаною тематикою.

Дислалія, прийоми її виявлення та корекції – 4 год.

1. Складіть реферат на тему «Фонеми української мови».
2. Складіть реферат на тему «Розвиток мовлення дитини в нормі та особливості її розвитку у віці до п'яти років».

Вади вимови свистячих звуків: С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ' – 4 год.

1. Підберіть ігри, складові таблиці, пари слів, речень (фраз), предметні та сюжетні малюнки для індивідуального обстеження звуковимови у дітей.
2. Складіть конспект занять з дітьми, що мають вади фонематичного слуху.
3. Складіть конспект занять з дітьми на тему «Підготовка артикуляційного апарату дитини до постановки свистячих звуків».
4. Використовуючи малюнки підберіть завдання:
  - для розвитку фонематичного сприймання;
  - для автоматизації шиплячих звуків (в окремих словах та реченнях);
  - для диференціації шиплячих звуків (в окремих словах та реченнях);
  - для введення шиплячих звуків у зв'язне мовлення.
5. Підберіть ігри на диференціацію звуків С та З. Підберіть пари слів зі звуками С та З в різній позиції.
6. Складіть декілька конспектів практичних занять з корекції неправильної вимови свистячих звуків для різних етапів логопедичної роботи: підготовчого, постановки звука, диференціації та введення його у зв'язне мовлення дитини.

Вади вимови шиплячих звуків: Ш, Ж, ДЖ, Ч, Ц- 4 год.

1. Підберіть самостійно дидактичний матеріал (предметні та сюжетні малюнки, вірші, казки, скоромовки) для фронтального та індивідуального обстеження стану шиплячих звуків у дітей.
2. Підберіть матеріал:
  - вправи для розвитку слухової уваги та фонематичного слуху (з елементами звуко-буквенного аналізу), ігри на звуконаслідування, предмети, що звучать, картинки, набір необхідних слів, букв;

- вправи для розвитку артикуляційної моторики та дихання (вправи для губ, язика, для формування струму видихуваного повітря).

3. Користуючись зібраним матеріалом, складіть конспект заняття з однією дитиною або групою дітей на тему «Підготовка артикуляційного та дихального апарату дитини до постановки шиплячих звуків».

4. Складіть конспект заняття з однією дитиною або групою дітей, що мають парасигматизм шиплячих звуків. Проведіть заняття та проаналізуйте його.

5. Використовуючи малюнки підберіть завдання:

- для розвитку фонематичного сприймання;
- для автоматизації шиплячих звуків (в окремих словах та реченнях);
- для диференціації шиплячих звуків (в окремих словах та реченнях);
- для введення шиплячих звуків у зв'язне мовлення.

6. Підберіть ігри на диференціацію звуків Ш та Ж. Підберіть пари слів зі звуками Ш та Ж в різній позиції.

7. Складіть конспект декількох практичних занять для різних етапів логопедичної роботи з корекції неправильної вимови шиплячих звуків: підготовчого, постановки звука, автоматизації, диференціації та введення його у зв'язне мовлення.

Вади вимови сонорних звуків: Л, Л', Р, Р – 4 год.

1. Підберіть самостійно дидактичний матеріал (предметні та сюжетні малюнки, вірші, казки, скоромовки) для фронтального та індивідуального обстеження стану сонорних звуків у дітей.

2. Підберіть матеріал:

- вправи для розвитку слухової уваги та фонематичного слуху (з елементами звуко-буквенного аналізу), ігри на звуконаслідування, предмети, що звучать, картинки, набір необхідних слів, букв;

- вправи для розвитку артикуляційної моторики та дихання (вправи для губ, язика, для формування струму видихуваного повітря).

3. Користуючись зібраним матеріалом складіть конспект заняття з однією дитиною або групою дітей на тему «Підготовка артикуляційного та дихального апарату дитини до постановки сонорних звуків».

4. Складіть конспект заняття з однією дитиною або групою дітей, що мають параротацизм та параламбдацизм звуків. Проведіть заняття та проаналізуйте його.

5. Використовуючи малюнки підберіть завдання:

- для розвитку фонематичного сприймання;
- для автоматизації сонорних звуків (в окремих словах та реченнях);
- для диференціації сонорних звуків (в окремих словах та реченнях);
- для введення сонорних звуків у зв'язне мовлення.

6. Підберіть ігри на диференціацію звуків Р – Л (Р' – Л'). Підберіть пари слів з означеними звуками в різній позиції.

7. Складіть конспект декількох практичних занять для різних етапів логопедичної роботи з корекції неправильної вимови сонорних звуків: підготовчого, постановки звука, автоматизації, диференціації та введення його у зв'язне мовлення.

Вади вимови твердих та м'яких приголосних звуків – 4 год.

1. Підготуйте реферат на тему «Вади твердості та м'якості звуків, їх причини та механізми».

2. Напишіть конспект заняття з підготовки органів артикуляції при виправленні вад твердості та м'якості звуків.

3. Підберіть дидактичний матеріал для автоматизації та диференціації твердих і м'яких приголосних звуків: таблиці складів, пари слів, фрази, оповідання.

4. Підберіть пари слів що відрізняються один від одного одним твердим або одним м'яким звуком (для розвиток слухової диференціації).

5. Підготуйте лото або доміно з картинками на певні пари твердих і м'яких звуків (для їх автоматизації і диференціації).

Вади вимови дзвінків та глухих приголосних звуків - 4 год.

1. Складіть реферат на тему «Вади вимови дзвінків та глухих приголосних звуків української мови».

2. Підготуйте повідомлення про можливі причини порушення дзвінкості та глухості приголосних звуків.

3. Напишіть реферат на тему «Методи та прийоми виявлення порушень фонематичного слуху».

4. Розробіть конспект заняття на дзвінкість звуків П, Ф, Т.

5. Підберіть відповідний дидактичний матеріал, проведіть заняття.

6. Підберіть ігри на диференціацію різноманітних глухих і дзвінків звуків.

7. Підготуйте лото і доміно з картинками на дзвінки та глухі пари звуків для роботи з їх автоматизації та диференціації.

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФН). Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми із ФФН – 4 год.

1. Розробіть зміст декількох таблиць-планшетів для автоматизації та диференціації звуків, які дітьми змішуються.

2. Підберіть завдання для розвитку фонематичного сприймання.

3. Підберіть вправи для розвитку слухової уваги та фонематичного слуху (з елементами звуко-буквенного аналізу), ігри на звуконаслідування, предмети, що звучать, картинки, набір необхідних слів, букв;

4. Підготуйте лото або доміно з картинками на певні пари звуків (для їх автоматизації і диференціації).

Ринолалія. Вплив вроджених розщелин губи та піднебіння на розвиток дитини – 2 год.

1. Напишіть реферат на тему «Вади будови та функції артикуляційного апарату при ринолалії».

2. Відтворіть на логопедичному профілі положення язика дитини при ринолалії. Поясніть, чому язик фіксується у цьому положенні. Чи порушена рухомість кінчика язика?

3. Напишіть реферат на тему «Структура дефекту при ринолалії». Які симптоми носять первинний характер, а які є вторинними наслідками?

4. Складіть конспект повідомлення на тему «Особливості розвитку дітей в онтогенезі при вродженій розщелині губи та піднебіння».

Обстеження дітей з ринолалією та система корекційно-педагогічної роботи з ними – 2 год.

1. Складіть реферативне повідомлення на одну з перерахованих нижче тем:

- «Оптимальні строки та значення хірургічного втручання при наявності у дитини розщелини губи та піднебіння»;

- «Система корекційно-педагогічного впливу на мовлення та особистість дитини з ринолалією»;

- «Використання взаємозв'язку звуків при корекції вимови у дітей з ринолалією»;

- «Система обстеження дітей що страждають на ринолалію. Використання технічних засобів»;

- «Основні напрямки профілактичної роботи при вроджених розщелинах губи та піднебіння».

2. Складіть конспект заняття з постановки будь якого звука (за вибором); підберіть необхідні вправи, дидактичний матеріал.

3. Складіть конспект заняття з формування у дітей з ринолалією м'яких приголосних звуків. Яка послідовність постановки м'яких приголосних звуків.

4. Підберіть вправи, відповідний дидактичний матеріал, малюнки, ігри на розвиток голосу для роботи над голосовою функцією дитини з ринолалією після операції.
5. Складіть конспект заняття з дитиною з ринолалією над розвиток висоти та сили голосу в післяопераційний період. Введіть у нього вправи над мелодико-інтонаційним боком мовлення.
6. Напишіть реферат на тему «Рання профілактична робота з дітьми, що мають вроджену патологію піднебіння».

Дизартрія. Принципи виявлення та прийоми обстеження дітей з дизартрією — 4 год.

1. Проаналізуйте, що в плані корекції мовлення дають педагогічні знання того, що при дизартрії у дитини не порушені мимовільні рухи.
2. Складіть список запитань для з'ясування наступних моментів: як дитина їсть, жує, які навички самообслуговування, чи є надмірна слинотеча; як відбувався ранній психічний розвиток дитини (характер ігрової діяльності, реакції на свій дефект та ін.).
3. Підберіть для обстеження картинки за тематичними групами: меблі, фрукти, овочі, одяг, транспорт та ін..

Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми при дизартрії — 2 год.

1. Підберіть вправи та дидактичний матеріал для корекції фонематичних дефектів звуковимови. Підготуйте реферат на тему «Фонематичний слух та шляхи його розвитку у дітей дошкільного віку».
2. Розробіть конспект фрагменту заняття на тему «Розвиток голосу». Підберіть підготовчі вправи (масаж лицевих, піднебінних, гортанних м'язів; вправи на «опірність»; статичні та динамічні дихальні вправи; психотерапевтичні бесіди). Підберіть вправи для розвитку сили, висоти та тембру голосу.
3. Підберіть предметні малюнки для роботи над граматичною будовою мовлення, продумайте, як вони можуть бути використані.

Вади темпу та ритму мовлення — 4 год.

1. Відомо, що попередження та раннє усунення у дітей мовленнєвих затинань повинно проводитися шляхом нормалізації мовлення дітей в їх повсякденній діяльності. Розкажіть, як це завдання вирішується на заняттях з дитиною, в її іграх, у спілкування з дорослими та однолітками.
2. Сформулюйте конкретно, в чому буде полягати особиста участь батьків та допомога вихователів у попередженні мовленнєвих затинань.
3. Поясніть, до яких фахівців можна скеровувати дитину у випадках виникнення в неї заїкання. Яка допомога їй та її батькам буде надана.
4. Складіть план бесіди з батьками на тему «Попередження та раннє усунення заїкання у дітей».

Структура та прояви заїкання. Логопедичне обстеження — 2 год.

1. Підберіть матеріал (обґрунтуйте його правомірність) для обстеження фонетико-фонематичної та лексико-граматичної сторони мовлення дитини, що заїкається.
2. Як можна виявити у дитини, що заїкається, її відношення до свого дефекту, особливості її міжособистісних відносин з оточуючими та особливості її поведінки в різних видах діяльності. Складіть необхідний для цього перелік завдань та запитань.
3. Зробіть загальну карту логопедичного обстеження дитини, що заїкається (узагальнений перелік запитань для батьків та завдань для дитини).

Лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкання. Корекційно - педагогічна робота з дітьми, що заїкаються — 2 год.

1. Підготуйте повідомлення на тему «Які засоби та прийоми використовуються з подолання у дітьми, що заїкаються, несміливості, скутості у поведінці та ін., виховання в них впевненості у своїх силах та мовленнєвих можливостях, активній поведінці».
2. Як можна використовувати в логопедичній роботі з дітьми, що заїкаються, допомогу різних фахівців: неврологів, психіатрів, терапевтів, отоларингологів та ін.

3. Поясніть різницю у поняттях «корекційно-педагогічна робота з дітьми, що заїкаються» та «лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкання».

Загальний мовленнєвий недорозвиток. Алалія, афазія у дітей – 4 год.

1. Складіть «Пам'ятку» для батьків на тему «Якщо дитина не говорить».
2. Випишіть у зошит 5 – 10 вправ з логоритміки для дітей, що страждають на алалію.
3. Напишіть декілька конспектів занять з дітьми, що мають моторну алалію.

Корекція та формування лексико-граматичного боку мовлення у дітей – 4 год.

1. Підберіть мовленнєвий та дидактичний матеріал для порівняння слів з однаковими коренями та різними префіксами та суфіксами. Продумайте різноманітні види роботи, що уточнюють для дітей значення цих слів та можливість їх використання.

2. Підберіть мовленнєвий та дидактичний матеріал, який сприятиме відпрацюванню в дітей навичок вслухатися у слова, виділяти, порівнювати, та правильно вимовляти як окремі частини, так і слова в цілому.

3. Складіть набір малюнків, робота з якими розширить словник дітей за рахунок використання прикметників – назв-ознак предметів та їх частин.

4. Складіть конспект заняття на збагачення пасивного та активного словника дитини.

5. Підберіть картинки, називаючи які, можна використовувати різні звуковідтворення.

6. Підберіть сюжетні малюнки для роботи над словником та граматичною будовою мови, для розвитку пізнавальних інтересів.

7. Напишіть 10 – 15 завдань для роботи над словником; над фразовим мовленням.

8. Підберіть ігрові прийоми для формування граматичних навичок у дітей.

9. Складіть перелік ігор, за допомогою яких можна відпрацювати у дітей навички правильного використання прикметників. Запишіть фрагменти заняття (опис ігор).

10. Складіть перелік ігор, за допомогою яких можна формувати граматичні навички у дітей.

11. Складіть ігрові вправи та підберіть до них мовленнєвий матеріал для відпрацювання в дітей вміння встановлювати зв'язок між діями та їх мовленнєвим позначенням.

Розвиток зв'язного мовлення та виховання у дітей мовленнєвої активності – 4 год.

1. Підготуйте конспект будь-якої роботи психолого-педагогічного характеру з проблеми уваги. Про роль уваги в мовленнєвій діяльності.

2. Складіть перелік тем для розповіді дітей з їх особистого досвіду.

3. Вкажіть ігри, що сприяють активізації уваги, сприймання, пам'яті та інших процесів, що активізують мовленнєву діяльність.

4. Зберіть набір предметів, що звучать, робота з якими буде сприяти розвитку слухової уваги та сприймання дітей.

5. Складіть конспекти занять з розвитку зорової та слухової уваги у дітей різних вікових груп.

6. Підберіть малюнки та дидактичний матеріал для роботи з розвитку зорового сприймання у дітей дошкільного віку.

7. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

1. Скласти «Поради батькам дітей з дислалією».

2. Скласти «Поради батькам дітей з дизартрією».

3. Скласти «Поради батькам дітей з ринолалією».

4. Скласти «Поради батькам дітей з алалією».

5. Скласти «Поради батькам дітей з афазією».

6. Скласти «Поради батькам дітей із заїканням».

7. Скласти «Поради батькам дітей із фонетико-фонематичними вадами мовлення».

8. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади темпу та плавності мовлення».

9. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади голосу».

10. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади загального недорозвитку мовлення I рівня».
11. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади загального недорозвитку мовлення II рівня».
12. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади загального недорозвитку мовлення III рівня».
13. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади загального недорозвитку мовлення IV рівня».
14. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади мовлення та інтелектуальну недостатність».
15. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади мовлення та вади зору».
16. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади мовлення та вади слуху».
17. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади складової структури слова».
18. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади лексичного боку мовлення».
19. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади граматичного боку мовлення».
20. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади звукового боку мовлення».
21. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади затримки мовленнєвого розвитку».

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль (має = 40 балів)																Модульний контроль (має = 60 балів)		Загал ьна кількі сть балів		
Модуль 1											Модуль 2		Модуль 3							
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						ІНДЗ	МКР 1	МКР 2						
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17	8,5	30	30	100
1,5	3	3	3	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	3	1,5	1,5	1,5				

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бородич А.М. Методика развития речи детей дошкольного возраста / А. М, Бородич – М., 1984.- 268с.
2. Винарская Е. Н. Возрастная фонетика: учеб. Пособие для студентов/ Е. Н. Винарская, Г. М. Богомазов. М.: АСТ: Астрель, 2005. – 207с.
3. Волкова Г.А. Игровая деятельность в устранении заикания у дошкольников / Г. А. Волкова – М., 1983. – 86с.
4. Выготская И.Г. Устранение заикания у дошкольников в игре / И. Г. Выготская, Е. Л. Пеллингер, Л. П. Успенская – М., 1984.- 97с.
5. Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи / А.Н. Гвоздев. М., 1961. – 94с.
6. Грибова О.Е. Технология организации логопедического обследования / О. Е. Грибова – М.: Айрис-пресс, 2005. – 96с.
7. Григоренко Н. Ю. Логопедический и медицинский аспекты органической дислалии и способы ее коррекции / Н. Ю. Григоренко, М. Л. Синяева // Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник. К.: КНТ, 2006. – С. 124 – 140.
8. Гриншпун Ю.М. Развитие коммуникативных умений и навыков у дошкольников в процессе логопедической работы над связной речью / Ю. М. Селиверстов // Дефектология. – 1988. - №3, С. 14 – 17.
9. Ефименкова Л.Н. Коррекция звуков речи у детей: Кн. для логопеда. / Л. Н. Ефименкова - М.; Просвещение, 1987. - 200с.
10. Жукова Н.С. Преодоление задержки речевого развития у дошкольников / Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б. Филичева – М., 1973. – 273с.
11. Игры в логопедической работе с детьми // под ред. В.И. Селиверстова. – М., 1981. – 86с.
12. Калягин В.А. Психолого-педагогическая диагностика детей и подростков с речевыми нарушениями. / В. А. Калягин, Т. С. Овчинникова – СПб.: КАРО, 2005. – 288с.
13. Каше Г.А. Подготовка к школе детей с недостатками речи / Г. А. Каше – М., 1985.- 105с.
14. Корнев А.Н. Подготовка к обучению грамоте детей с нарушением речи. / А.Н. Корнев – М.: Айрис-пресс, 2006. – 128с. Выявление и преодоление речевых нарушений в дошкольном возрасте / Сост. Кондратенко И.Ю. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 224с. Логопедия // Под ред. Волковой Л.С. М.: Просвещение, 1989. – 524с.
15. Макарова С. М. Щоб ротик був слухняний/ С.М. Макарова. Тернопіль, 2005. – 160с.
16. Максакова А. И. Г.А. Учите, играя / А. И. Максакова, Г. А. Тумакова – М.: Просвещение, 1983. – 144с.
17. Микляева Н.В. Фонетическая и логопедическая ритмика в ДОУ / Н. В. Микляева, О. А. Полозова, Ю. Н. Родионова – М.: Айрис-пресс, 2005. – 112с.
18. Миронова С. А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях: Кн. Для логопедов / С. А. Миронова – М.: Просвещение, - 1991. – 208с.
19. Рау Е.Ф., Рождественская В.И. Смешение звуков речи у детей / Е. Ф. Рау, В. И. Рождественская – М., 1972. – 86с.
20. Руководство играми детей в дошкольных учреждениях // Под ред. М.А.Власовой. – М., 1986. -94с.
21. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей / М.А. Савченко. -3-є видання, доповнене. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. - 160с.
22. Уракова А.И. Особенности речевого развития при ринолалії / А. И. Уракова: Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник. - К. 2009., 244с.
23. Филичева Т.Б. Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста / Т. Б. Филичева, Г. В. Чиркина – М.: Айрис-пресс, 2004. – 224с.

24. Фомичева М.Ф. Воспитание у детей правильного произношения / М. Ф. Фомичева – М., 1981.- 196с.
25. Хватцев М. Е. Логопедия: работа с дошкольниками / М.Е. Хватцев – М.: Аквариум, СПб.: Дельта, 1996. – 384с.
26. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты): Учебное пособие для студентов высших и средних специальных педагогических учебных заведений: В 2 тт. Т. I // Под ред. Л.С. Волковой и В.И. Селиверстова. - М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 1997.-560с.
27. Хрестоматія з логопедії // Під ред Шеремет М.К., Мартиненко І.В. – КНТ, 2006. – 360с.
28. Швайко Г.С. Игры и игровые упражнения для развития речи / Г.С. Швайко – М., 1983. – 86с.
29. Шеремет М. К. Сучасні підходи до подолання порушень звуковимови / М.К. Шеремет // Педагогіка та методики: спеціальні. Збірник наукових статей НПУ ім. М. П. Драгоманова, Випуск 1. - К.: 2010.- С. 127 – 132.
30. Шеремет М. К. Прогнатія, її причини та вплив на вимову / М. К. Шеремет, В. О. Кондратенко // Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник. К.: КНТ, 2006. – С. 167 – 175.

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Поясніть, у чому полягає нестійкість вимови звуків у процесі розвитку мовлення (до п'яти років)?
2. На яких звуках проявляються фізіологічні особливості звуковимови (до п'яти років)?
3. Які особливості звуковимови навіть на етапі від року до п'яти вважаються дефектами мовлення? Які вади звуковимови вимагають ранньої (до п'яти років) логопедичної допомоги та чому?
4. Дайте класифікацію вад звуковимови. Охарактеризуйте функціональну та органічну (механічну) дислалію. Зупиніться на причинах.
5. Дайте лінгвістичну характеристику вад звуковимови за основними формами прояву (відсутність звуку, спотворення, заміна, змішування). Охарактеризуйте кожен форму, наведіть приклади.
6. Які аномалії в будові органів мовлення сприяють виникненню дефектів звуковимови?
7. У яких випадках вад звуковимови необхідна перевірка стану тонального (фізіологічного) та фонематичного слуху?
8. Розкрийте зміст основних етапів послідовної корекційно-педагогічної роботи з подолання недоліків звуковимови у дітей.
9. Дайте логопедичну характеристику правильної вимови свистячих звуків за схемою:
С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ'
- місце утворення
- спосіб утворення
- твердість (м'якість)
- дзвінкість (глухість)
10. Охарактеризуйте основні форми неправильної вимови свистячих звуків (відсутність, заміна, спотворення, змішування), поясніть різницю між ними.
11. Розкажіть основні вправи для виявлення рухливості артикуляційного апарату при різних видах сигматизму.
12. Перерахуйте прийоми постановки звука С (З, Ц, ДЗ). Розкажіть про особливості кожного з них.

13. На якому етапі логокорекції потрібно розпочинати розвиток фонематичного слуху та артикуляційної моторики?
14. Дайте логопедичну характеристику правильної вимови шиплячих звуків за схемою: Ш, Ш', Ж, Ж', Ч, Щ, ДЖ
  - місце утворення
  - спосіб утворення
  - твердість (м'якість)
  - дзвінкість (глухість)
15. Опишіть статику (артикуляційний уклад) органів артикуляції при утворенні шиплячих звуків. Чим подібні та відмінні звуки Ш та Ж, Ч та Щ, ДЖ.
16. Опишіть динаміку утворення звуків Ш та Ж. Прослідкуйте послідовність перетворення струму повітря, що видихується, у певний звук мовлення. Вкажіть подібність та різницю між звуками Ш та Ж, Ч та Щ, ДЖ.
17. Назвіть, які фонетичні дефекти вимови звуків Ш, Ж, Ч, Щ, ДЖ ви знаєте. Поясніть механізм їх виникнення.
18. Які фонетико-фонематичні дефекти вимови шиплячих звуків ви знаєте? Поясніть різницю між фонетичними та фонематичними дефектами звуковимови.
19. Порівняйте механізми утворення звуків Ш та Ж, Ч та Щ в нормі та в патології. За якими параметрами визначаються порушення?
20. Які вправи можна запропонувати дитині у випадку порушення фонематичного слуху? Обґрунтуйте свої висновки.
21. Які прийоми постановки шиплячих звуків існують? Які прийоми побудовані на наслідуванні; механічним способом? Наведіть приклади.
22. Поясніть, чому у випадку парасигматизму шиплячих логопедичну роботу потрібно розпочинати з диференціації шиплячих звуків та їх заміни. Як проводити цю роботу?
23. Опишіть статику (артикуляційний уклад) органів артикуляції при утворенні сонорних звуків Л, Л', Р, Р'. Чим подібні та відмінні ці звуки .?
24. Опишіть динаміку (механізм) утворення звуків Р та Л. Прослідкуйте послідовність перетворення струменя видихуваного повітря в певний звук мовлення. Вкажіть подібність та різницю між звуками Р та Л.
25. Дайте логопедичну характеристику правильної вимови сонорних звуків за схемою: Л, Л', Р, Р':
  - місце утворення
  - спосіб утворення
  - твердість (м'якість)
  - дзвінкість (глухість)
26. У якому віці при відсутності звука Р необхідно звертатися до логопеда? При яких дефектах вимови звука Р необхідна логопедична допомога дитині, що не досягла п'ятирічного віку, чому?
27. Дайте пояснення термінів «ротацізм», «параротацізм», «ламбдацізм», «параламбдацізм»; «ротацізм»: «велярний», «горловий», «боковий», «одноударний», «двогубний»; «ламбдацізм»: «губно-зубний», «двогубний».
28. Які існують фонетичні та фонематичні дефекти Л (Р), поясніть різницю між ними.
29. Дайте характеристику різних видів неправильної вимови звука Л (Р).
30. Перерахуйте характерні заміни звука Л (Р). Поясніть, що порушується у кожному конкретному випадку.
31. Поясніть різницю в утворенні звука Л (Р) у нормі та в патології; намалюйте відповідні логопедичні профілі; поясніть можливі причини спотвореної вимови звука Л (Р).

32. Опишіть прийоми, якими можна викликати правильну вимову звука Л (Р). Назвіть специфічні особливості логопедичної роботи при корекції звука Л (Р). Які шляхи постановки цих звуків.
33. Розкрийте послідовність роботи із закріплення та диференціації звуків Л (Р). Поясніть складність вправ, що поступово наростає.
34. Які дефекти твердості та м'якості приголосних ви знаєте; наведіть приклади.
35. Які дефекти твердості та м'якості приголосних звуків належать до фонематичних дефектів, а які – до фонетичних? Поясніть чому, наведіть приклади.
36. Чи потрібно при недоліках твердості та м'якості приголосних звуків обстежувати стан фізичного та фонематичного слуху. Які вправи ви підберете для цього обстеження?
37. Розкажіть, які прийоми корекції недоліків твердості та м'якості приголосних побудовані на наслідуванні (з опорою на зоровий, слуховий, кінестетичний аналізатори).
38. Чим відрізняються за своїм механізмом утворення голосні й приголосні звуки? Обґрунтуйте свої висновки.
39. Дайте характеристику з точки зору співвідношення шуму та голосу фонем української мови.
40. Які дефекти дзвінкості та глухості звуків ви знаєте? Наведіть приклади.
41. Які дефекти дзвінкості та глухості звуків можна віднести до фонетичних порушень, а які до фонематичних? Поясніть чому, наведіть приклади.
42. З яких звуків розпочинається корекція дефекту вимови дзвінких приголосних? Обґрунтуйте свою відповідь. Наведіть приклади.
43. Дайте характеристику основних ознак фонетико-фонематичного недорозвитку в дітей. Наведіть приклади.
44. Обґрунтуйте залежність між рівнем фонематичного сприйняття та кількістю дефектних звуків у мовленні дитини. Чи завжди можливо говорити про точне співвідношення між сприйняттям звуку та артикуляцією при його вимові?
45. Розкрийте основні принципи корекції фонетико-фонематичного недорозвитку в дітей.
46. Розкажіть, які завдання та послідовність роботи при диференціації звуків; коли потрібно розпочинати роботу над розвитком фонематичного слуху.
47. Дайте визначення ринолалії як мовленнєвого розладу.
48. Назвіть механізм утворення ротових та носових звуків при відкритій ринолалії. Порівняйте з механізмом формування звуків у нормі.
49. Назвіть дефекти будови артикуляційного апарату. Які з них викликають механічну дислалію, а які – відкриту ринолалію? Які з дефектів будови артикуляційного апарату, що викликають механічну дислалію, можуть спостерігатися при ринолалії?
50. Чи порушена дихальна функція у дітей з вродженою патологією піднебіння? Якщо порушується, то в якій мірі та в якому віці?
51. Чи порушується у дітей з розщелинами губи та піднебіння голосова функція? Якщо порушується, то як (сила голосу, висота, тембр), у якій мірі та коли?
52. Як формується імпресивне мовлення дітей з ринолалією?
53. Розкрийте основні завдання доопераційної логопедичної роботи з дітьми при ринолалії.
54. Яка методика роботи, що проводиться з дітьми з ринолалією до- та після операції?
55. Дайте визначення дизартрії. Розкрийте положення про те, що дизартрія є складною системною вадою мовлення.
56. Порівняйте дизартрію з функціональною дислалією, ринолалією, механічною дислалією, вадами голосу. Назвіть механізми порушень при дизартрії. Згадайте механізми мовлення, роль центрального та периферичного відділів мовнорухового аналізатору.

57. Які вади звуковимови при дизартрії? Чи є фонетичні й фонематичні дефекти?
58. Опишіть стан просодичної сторони мовлення. Який темп мовлення при дизартрії?
59. Розкрийте загальний зміст логопедичної роботи з подолання дизартрії, назвіть її основні розділи та обґрунтуйте їх необхідність.
60. Дайте характеристику проявам і причинам брадилалії та комплексний медико-педагогічний характер заходів з їх подоланням у дітей.
61. Дайте характеристику проявам і причинам тахилалії та комплексний медико-педагогічний характер заходів з її подоланням у дітей.
62. Розкажіть про фізіологічні затинання (інтерації) та їх причини у дітей.
63. Дайте характеристику судомним затинанням (що спостерігаються при заїканні) клонічного, тонічного та змішаного типу, як вони проявляються у мовленні, на яких звуках.
64. Дайте загальну характеристику заїкання як складного психофізичного розладу, при якому в дитини спостерігаються у різній мірі зміни в стані ЦНС, експресивному мовленні, мовленнєвій і загальній моториці та психологічні особливості поведінки.
65. Розкажіть, як можуть проявлятися зміни в стані ЦНС у дитини, що заїкається. Поясніть поняття «гіпергідроз», «лабільність», «енурез», «енкопрез», «вегетодистонія», «логоневроз» та ін.
66. Поясніть, чому заїкання, як правило, виникає у дітей двох - трьох років. Сукупність яких несприятливих чинників тут може зіграти провокуючу роль? Які міри профілактики дитячого заїкання ви знаєте?
67. Поясніть, чому комплексний підхід до подолання заїкання передбачає лікувально-педагогічний вплив на різні сторони психофізичного стану дитини, що заїкається різними засобами та зусиллями різних фахівців.
68. Яку роль у подоланні заїкання в дитини може зіграти правильно організоване оточення та відношення до дитини зі сторони оточуючого середовища. Яку безпосередню участь у цьому беруть батьки та вихователі?
69. Як залежить частота і сила затинань від різних видів мовленнєвої діяльності дитини, від умов її мовленнєвого спілкування (від мовленнєвих ситуацій).
70. У чому полягають корекційно-мовленнєві завдання основних етапів логопедичної роботи з дітьми, що заїкаються: підготовчого, тренувального, закріплюючого.
71. Дайте визначення станів «затримка мовленнєвого розвитку» та «мовленнєвий недорозвиток».
72. Дайте характеристику недорозвитку мовлення як відставання не тільки у формуванні окремих сторін мови, але й всієї мовленнєвої системи. Наведіть приклади порушення в дітей словника та граматичної будови мови.
73. Розкрийте зміст поняття «загальний недорозвиток мовлення I рівня». Наведіть приклади, що характеризують загальний недорозвиток мовлення I рівня.
74. Дайте психолого-педагогічну характеристику дітей із «загальним недорозвитком мовлення II рівня».
75. Розкрийте зміст поняття «загальний недорозвиток мовлення III рівня». Чим він відрізняється від попередніх? Наведіть приклади.
76. Дайте визначення алалії та афазії у дітей. Співставте ці вади (час виникнення, причини, локалізація, механізм, основні форми порушень).
77. Назвіть недоліки формування словника у дітей. Наведіть приклади недоліків словника у кількісному та якісному плані.
78. Як відомо, словниковий запас може мати дефекти якісного та кількісного характеру. До основних недоліків словника належать: незнання або не точне знання окремих слів, змішування значення слів, неправильне їх використання, невміння користуватися формами їх словозміни та словотворення. Наведіть приклади та проілюструйте ці недоліки.
79. Назвіть форми лексичної роботи з дітьми дошкільного віку.

80. Назвіть етапи формування мовлення при його недорозвитку. Сформулюйте головні завдання всіх п'яти етапів навчання; покажіть у чому полягає їх поступове ускладнення.
81. Перерахуйте, в якій послідовності проводиться робота з виховання у дітей правильного мовлення. Які саме граматичні теми відпрацьовуються?
82. Як можна правильно проводити роботу над звуковимовою та над формуванням лексико-граматичного боку мови?
83. Поясніть, чому слухове сприйняття є важливим чинником розвитку мовлення та підготовки дітей до оволодіння грамотою.
84. Які конкретні види мовленнєвої роботи вчать дітей складанню опису? Наведіть приклади.
85. Для розвитку мовлення важливе значення має колективна діяльність дітей. Перерахуйте можливі види колективної роботи при формуванні у дошкільників правильного мовлення.
86. Перерахуйте колективні форми роботи з дітьми з виховання граматичних навичок. На конкретних прикладах покажіть, як закріплювати граматичні навички, організовувати дітей по-різному (промовляння хором; по чергово; партнерські дії та ін.).

Схвалено Вченою радою

Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Протокол № __ від _____ 2017 р.

Проректор з науково-педагогічної

і навчальної роботи та рекрутації

Навчальний відділ

Юридичний відділ

С. В. Гаврилюк

Л. О. Заєць

А. В. Маїло